

Lise Öğrencilerinin Tükenmişlik Düzeylerinin İncelenmesi: Yeşilova İlçesi Örneği¹

The Investigation of High School Students' Burnout Levels: Yeşilova Township Case

Hakan ACAR²

Mehmet Ali ÇAKIR³

Özet

Bu araştırmada orta öğretim öğrencilerinin okul tükenmişlik düzeylerinin cinsiyet, öğrenim gördüğü alan, barınma durumu ve ailesinin aylık –ekonomik- gelirine göre farklılık gösterip göstermediği incelenmiştir. Araştırmanın çalışma grubunu Burdur'un Yeşilova ilçesindeki Çok Programlı Lisede öğrenim görmekte olan 86'sı kız 80'i erkek toplam 166 öğrenci oluşturmaktadır. Araştırmada veri toplamak için Aypay (2011) tarafından geliştirilen okul tükenmişlik ölçeği ve araştırmacı tarafından geliştirilen kişisel bilgi formu kullanılmıştır. Verilerin analizinde t testi ve tek yönlü varyans analizi (ANOVA) kullanılmıştır. Araştırmadan elde edilen bulgulara göre ortaöğretim öğrencilerinin okul tükenmişlik düzeyleri uygulanmış olan ölçeğin farklı alt boyutlarında cinsiyet, öğrenim gördüğü alan, barınma durumları ve ailelerinin aylık –ekonomik- gelirine göre farklılaşmaktadır.

Anahtar Kelimeler: ortaöğretim, okul tükenmişliği, tükenmişlik

Abstract

In this research it has been examined whether the school burnout levels of secondary education students have any difference with regard to gender, the field they are studying in, sheltering conditions and the financial income of their parents. The study group of the research consists of a total of 166 students (86 girls and 80 boys) who study in Multi Program High School in Burdur, Yeşilova District. For data collection school burnout scale developed by Aypay (2011) and a personal information form developed by the researcher are used. T test and one way analysis of variance (ANOVA) are used in data analysis. According to the findings of the study, the school burnout levels of the students show difference in different sub dimensions of the scale with regard to gender, the field they are studying in, sheltering conditions and the financial income of their parents.

Keywords: secondary education, school burnout, burnout

¹Bu çalışma 24.Ulusal Eğitim Bilimleri Kongresinde (Niğde) Bildiri Olarak Sunulmuştur.

² Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, RPD Yüksek Lisans Öğrencisi

³ Yrd. Doç. Dr., Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Bölümü, RPD Anabilim Dalı

Giriş

Türkiye’de eğitim-öğretim hayatına adım atan öğrenciler ilk olarak 8.sınıfın sonunda SBS, ortaöğretim sonunda ise YGS ve LYS sınavları olmak üzere sürekli sınava tabi tutulmaktadır. Bu eğitim-öğretim süreci başlangıçtan itibaren, gittikçe genişleyerek öğrencilerin hayatında daha fazla yer kaplamaya başlamaktadır. Öğrenciler ise bu artan tempo karşısında yoğun bir stres yaşamaktadırlar(Bilge ve Kutsal,2012; Seçer ve Gençdoğan, 2012).

Ortaöğretim son sınıfta öğrenim gören öğrenciler ile mezun olup dershaneye devam eden öğrenciler içinden, geçtikleri eğitim sürecini hakkında ne düşündüklerini öğrenmek için 2004 yılında Türkiye’yi temsil eden bir örneklem üzerinde yapılan çalışmada elde edilen sonuçlar şöyle özetlenebilir: Öğrencilerin % 63’u aldıkları eğitimin sürekli bilgi yüklemeye dayalı ve ezberci olduğunu, % 89’u eğitimin asıl amacının sınavın kazanılması olduğunu, % 80’i aldıkları eğitimin eleştirel düşünme, kendini ifade becerisi ve bağımsız karar verme yetisi kazandırmadığını, % 85’i derslerin ağırlığı nedeniyle ders dışı etkinliklere zaman ayıramadıklarını ifade etmişlerdir. Bunların yanı sıra öğrencilerin % 91’i mevcut eğitim sisteminden memnun olmadıklarını, % 84’u çok sık ya da zaman zaman sınavı başaramama kaygısı taşıdıklarını, % 82’si ailesinin beklentisini karşılayamayacağı endişesi içinde olduklarını, %76’sı sınava hazırlık dolayısıyla yaşamdan hiç ya da yeterince zevk almadıklarını belirtmişlerdir(YÖK, 2007).

Yukarıda verilen araştırma sonuçlarından anlaşılacağı üzere ortaöğretim öğrencileri tamamen başarı odaklı bu sistemde, kendi hedeflerinin yanı sıra, arkadaşlarının ve ailesinin de beklentilerini karşılamak adına yoğun bir ders çalışma temposuna girmekte ve sosyal gelişimini göz ardı etmektedir (Eker, 2007; Kutsal,2009). Aynı zamanda karşılaştıkları diğer problem; herkesin gerek lise gerek üniversite sınav sonuçlarının hep iyi olmasını arzulaması ve bu takdirde onları başarılı-başarısız olarak değerlendirmesidir.

Eğitim-öğretim hayatı boyunca öğrenciler olmak istediği veya ulaşabildikleri bir meslek sahibi oluncaya kadar sürekli stres faktörleriyle karşı karşıya kalmakta ve bu durum onları tükenmişlik yaşama konusunda risk grubuna sokmaktadır. Yoğun okul hayatı, sınav kaygısı, sınav sistemi, akademik başarı, geleceğe ilişkin kaygı düzeyi, aile ile yaşanan olumsuz yaşantılar gibi faktörler öğrencilerin tükenmişlik yaşama risklerini artırmaktadır (Çapulcuoğlu ve Gündüz,2013).

İlk kez Freudenger tarafından ortaya konan kavram olan tükenmişlik tanımını, daha sonra Maslach ve Jackson tarafından yapılan tanımlar izlemiştir(Akt.Çavuş, M.F., Gök, T. ve Kurtay, F. 2007). Freudenger’e göre tükenmişlik; başarısızlık, yıpranma, aşırı yükleme

sonucu ortaya çıkan enerji ve güç kaybı ya da karşılanamayan isteklerin ortaya çıkardığı bireyin iç kaynaklarında ve enerjisinde tükenme durumudur (Akt.Üngüren, E., Doğan, H., Özmenç, M. ve Tekin, Ö.A., 2010). Pines ve Aronson (1998)' a göre tükenmişlik, bir şevk, enerji, idealizm, perspektif ve amaç kaybıdır ve sürekli strese, umutsuzluğa, çaresizliğe ve kapana kısılmışlık duygularına neden olan fiziksel, duygusal ve zihinsel bir tükenme durumudur (Aktaran Çapri, 2006).

Literatür incelendiğinde bilim adamlarının tükenmişlikle ilgili çeşitli açıklamalar dikkati çekmektedir. Salmela-Aro ve Parker (2011)' a göre bireyin kendi hayatında ortaya çıkan sıkıntılı durumlarla baş edemediği zaman, vücudun verdiği fiziksel ve duygusal bir tepki şekli olarak tükenmişliğin ortaya çıktığını ve bu durumun kişinin sağlığı üzerinde ciddi etkiler bıraktığını belirtmektedir. Fiziksel bitkinlik, uzun süreli yorgunluk, çaresizlik ve umutsuzluk duyguları, yapılan işe, hayata ve diğer insanlara karşı gösterilen olumsuz tutumları kapsayan fiziksel ve zihinsel boyutlu bir sendrom olarak tanımlanan tükenmişlik, literatürde, ağırlıklı olarak iş ve işyeri koşulları ile ilişkili bir kavram olarak bilinmesine karşın bireyin kişisel ve sosyal yaşamını da tehdit eden bir durum olarak tanımlanmaktadır(Gotwals, 2011).

Okul tükenmişliği ise öğrencinin hedeflerine ulaşamayacağına dair irrasyonel inançların oluşması sonucunda kendini yetersiz hissetmesidir(Aypay ve Eryılmaz, 2011).Tükenmişlik başarı için gerekli olan kavramların eksikliğinden veya öğrencinin kendisine ilişkin başarı algısı ile aile ve çevrenin bekledikleri arasındaki farktan kaynaklanmaktadır (Bilge ve Kutsal, 2012). Bundan dolayı ise öğrencilerin hayatında meydana gelen fiziksel, zihinsel ve duygusal baskıların bir sonucu olarak stres yaşanır ve başarılı bir şekilde baş edilememesi durumunda tükenmişlik ortaya çıkar(Çapri, 2006, Aypay ve Sever, 2015). Öğrenciler, beklentilerin ve aşırı taleplerin altından kalkamayacağını veya başaramayacağını düşünmesi sonucunda kendisine, okula ve çevreye karşı duyarsızlaşır ve kişisel başarısı düşer (Kutsal,2009).Nedeni ise öğrenciler başarı için yapmış olduğu çalışmaların somut olarak işe yararlılığını algılamak ve çevreden alacağı takdirlerle başarıya dair inancını güçlendirmektir.

Tükenmişliğin en büyük belirtileri fazla derecede bitkinlik, öfke duyguları, etkisizlik, çaresiz hissetmedir (Ören ve Türkoğlu,2006). Tükenmişliğin belirtileri duygusal, fiziksel ve davranışsal olmak üzere üç boyuttadır. Kişi, kendi beklentisiyle çevresinin beklentileri arasındaki uyumsuzluktan dolayı öfke, engellenmişlik ve yetersizlik duyguları yaşar. Buna bağlı olarak birey bu düşüncelerden kaçmanın ve tekrar tekrar yüzleşmemenin bir yolu olarak derslere çalışma konusunda, okula gitme konusunda, çevresiyle olan ilişkisinde yoğun bir

isteksizlik yaşayabilir. Bunların sonucunda birey giderek yalnızlaşıp çareyi zararlı madde kullanımında arayabilir (Kutsal,2009; Akman ve vd, 2010).

Okul tükenmişliğinin ortaya çıkardığı olumsuzluklara ilişkin bazı bulgularda vardır. Bu bulgulara göre öğrencilerin okul ile ilişkili görev ve sorumluluklardan dolayı yaşadıkları stres ve baskı onlarda duygusal çöküntüye sebep olmakta ve kendilerini başarısız olarak algılamalarına neden olmaktadır. Bu durumda okula karşı ilgi azalmasına, derslerin ilgilerini çekmemesine ve devamsızlık yapmalarına hatta okulu bırakmayı düşünmelerine neden olmaktadır (Aypay ve Eryılmaz, 2011).

Ortaöğretim de olan öğrencilerin aynı zamanda ergenlik döneminde olduğunu, dolayısıyla ergenlik döneminin bilişsel, duyuşsal ve davranışsal özelliklerini dikkate alırsak tükenmişlik yaşama ihtimallerinin önemsenecek kadar fazla olduğu söyleyebiliriz. Tükenmişlikle ilişkili araştırmalar daha çok polislik, hemşirelik, öğretmenlik, Öğretim elemanları gibi insanlarla iletişimi gerektiren meslekler üzerine yapılmış olmakla birlikte öğrenciler üzerinde yapılan araştırmalar sınırlı sayıdadır (Gündüz, 2004; Gündüz vd. 2012). Öğrenci tükenmişliği, bazı araştırmalarda (Ören ve Türkoğlu, 2006; Eker, 2007; Kutsal, 2009; Çavuşoğlu, 2009; Yılmaz, 2009; Çapri, Gündüz ve Gökçakan, 2011; Çapulcuoğlu, 2012; Gündüz ve Çapulcuoğlu, 2013) konu edinilmiştir.

Ortaöğretim süreci, gelişimsel özellikler, gelecek ve kariyer planlama, kendisinin ve çevresindekilerin beklentileri karşılayabilme düşüncesi gibi faktörlerle öğrenciler için zorlu bir hal almaktadır. Bu süreçteki zorluklarla bazı öğrenciler olumlu bir şekilde baş edebilirken bazı öğrenciler de sorumluluklarını tamamen bir kenara bırakıp okulla ilgili her şeyden kaçmaktadır. Bundan dolayı tükenmişliğin bu dönemlerde incelenmesi ve gerekli çalışmaların yapılması rehberliğin önleyici ve koruyucu işlevine fayda sağlayacaktır. Bu çalışmada Burdur Yeşilova Çok Programlı Anadolu Lisesindeki öğrencilerin tükenmişlik düzeylerini incelenecektir. Bu kapsamda cinsiyet, okul türü, barındığı yer, ailenin aylık geliri, çerçevesinde aşağıdaki problemlere cevap aranacaktır.

- Öğrencilerin tükenmişlik düzeyi cinsiyete göre farklılaşmakta mıdır?
- Öğrencilerin tükenmişlik düzeyi okuduğu bölüme göre farklılaşmakta mıdır?
- Öğrencilerin tükenmişlik düzeyi kaldığı yere göre farklılaşmakta mıdır?
- Öğrencilerin tükenmişlik düzeyi ailenin aylık ekonomik gelirine göre farklılaşmakta mıdır?

Yöntem

Araştırmanın Çalışma Grubu

Burdur'un Yeşilova ilçesinde Milli Eğitim Bakanlığına bağlı Çok programlı Anadolu Lisesinde 9,10,11 ve 12. sınıflara devam eden 86 kız,80 erkek olmak üzere toplam 184 öğrenci üzerinde yürütülmüştür.18 öğrencinin cevap kağıdı yanlış işaretlediği için iptal edilmiştir. Araştırmaya katılanlardan 83 kişi genel lise, 28 kişi çocuk gelişimi, 19 kişi elektrik bölümü, 36 kişi bilgisayar bölümündendir.

Veri Toplama Araçları

Araştırmada veri toplama aracı olarak araştırmacı tarafından geliştirilen kişisel bilgi formu ve Aypay (2012) tarafından geliştirilen ortaöğretim öğrencileri için okul tükenmişliği ölçeği kullanılmıştır. Ölçek 34 maddeden oluşmakta ve dördü dereceleme (1=Tamamen katılıyorum, 2=Katılıyorum, 3=Katılmıyorum, 4=Tamamen katılmıyorum) biçiminde yanıtlanmaktadır. Ölçekten alınabilecek en yüksek puan 136, en düşük puan ise 34'tür. Ölçeğin toplam yedi alt boyutu bulunmaktadır. Faktörlere içerdikleri maddelerin yansıttığı anlamlara uygun olarak "Okula İlgi Kaybı" (OİK), "Ders çalışmaktan Tükenme" (DÇT), "Aileden Kaynaklı Tükenmişlik" (AKT), "Ödev Yapmaktan Tükenme" (ÖYT), "Öğretmen Tutumlarından Bunalma ve Sıkılma" (ÖTBS), "Dinlenme ve Eğlenme Gereksinimi" (DEG) ve "Okulda Yetersizlik" (OY) isimleri verilmiştir. Ölçekte her bir alt ölçek için ayrı ayrı puan hesaplanması yapılmaktadır. Alt ölçeklerden alınan yüksek puanlar tükenmişliğin düşük olduğuna, alınan düşük puanlar ise tükenmişliğin yüksek olduğuna işaret etmektedir. Ölçeğin yapı geçerliği için AFA yapılmış ve toplam varyansın % 61'ini açıklayan yedi boyutlu bir yapı elde edilmiştir. Elde edilen bu yapı doğrulayıcı faktör analizi ile test edilmiş ve yedi faktörlü yapının doğrulandığı ve iyi uyum verdiği görülmüştür. Yapılan analiz sonuçlarına göre, ölçek bütünü için hesaplanan Cronbach Alpha güvenilirlik katsayısı .91'dir. Ölçek alt faktörleri için hesaplanan iç tutarlılık katsayıları .70 ile .86 arasındadır.

Verilerin Analizi

Araştırmada kullanılan ölçeklerin uygulamaları 2014-2015 öğretim yılının ilk yarı döneminde gerçekleştirilmiştir. Araştırmada verilerin toplanma işlemi sınıf ortamında gerçekleştirilmiştir. Toplanan veriler bilgisayar ortamına aktarılmış ve veriler SPSS 21 programıyla analiz edilmiştir. Analizlerde t testi ve tek yönü varyans analizi teknikleri kullanılmıştır. Sonuçların yorumlanmasında anlamlılık düzeyi .05 olarak belirlenmiştir.

Bulgular

Araştırma sonucunda elde edilen verilerin analizi sonucunda elde edilen bulgular araştırma problemlerine bağlı olarak sırayla aşağıda açıklanmıştır.

- 1) Öğrencilerin tükenmişlik düzeyi cinsiyete göre farklılaşmakta mıdır?

Ortaöğretim öğrencilerinin cinsiyetlerine göre tükenmişlik düzeylerinin farklılaşmış ve farklılaşmadığını anlamak için verilere bağımsız gruplar için t-testi uygulanmış ve bulgular Tablo 1’de verilmiştir.

Tablo 1.

Cinsiyet değişkenine göre ortalama, standart sapma ve t testi sonuçlar

	Cinsiyet	N	Mean	S.S	sd	t	P
ÖİK	Kız	86	2,86	,57	164	-,10	,91
	Erkek	80	2,87	,70			
DÇT	Kız	86	2,67	,47	164	2,30	,02*
	Erkek	80	2,47	,64			
AKT	Kız	86	2,36	,76	164	-1,22	,22
	Erkek	80	2,49	,61			
ÖYT	Kız	86	2,73	,60	164	2,68	,00*
	Erkek	80	2,47	,66			
ÖTBS	Kız	86	2,59	,59	164	1,22	,22
	Erkek	80	2,47	,70			
DEG	Kız	86	2,69	,67	164	-,01	,98
	Erkek	80	2,69	,62			
OY	Kız	86	2,20	,63	164	-3,68	,00*
	Erkek	80	2,57	,65			

Tablo 1 incelendiğinde ortaöğretim öğrencilerinin cinsiyetlerine göre ders çalışmaktan tükenme alt boyutunda anlamlı düzeyde farklılaşma olduğu saptanmıştır ($t= 2,30$, $P=,02$). Elde edilen bulgulara göre, ders çalışmaktan tükenme boyutunda kızların aritmetik ortalamaları ($X=2,67$), erkeklerin aritmetik ortalamasından ($X=2,47$) daha yüksek olduğu ve erkeklerin kızlardan daha fazla tükenmişlik(ders çalışmaktan dolayı) yaşadığı söylenebilir.

Ödevden yapmaktan tükenme alt boyutunda ortaöğretim öğrencilerinin tükenmişlik düzeyleri arasında anlamlı düzeyde farklılaşma olduğu saptanmıştır ($t=2,68$, $P=,00$). Kızların aritmetik ortalamalarının ($X=2,73$) ve erkeklerin aritmetik ortalamasının ($X= 2,47$) olduğu ve erkek öğrencilerin kız öğrencilerden daha fazla tükenmişlik(ödev yapmaktan) yaşadığı söylenebilir.

Okulda yetersizlik alt boyutunda ortaöğretim öğrencilerinin tükenmişlik düzeyleri arasında anlamlı farklılaşma olduğu saptanmıştır ($t=-3,68$, $P=,00$). Kızların aritmetik ortalamalarının ($X=2,20$) ve erkeklerin aritmetik ortalamalarının ($X= 2,57$) olduğu ve kız öğrencilerin erkek öğrencilerden daha fazla tükenmişlik yaşadığı söylenebilir.

Okula ilgi kaybı ($P=,91$) ,aileden kaynaklı tükenmişlik ($P=,22$), öğretmen tutumları ($P=,22$), Dinlenme ve eğlenme gereksinimi ($P=,98$) alt boyutlarında cinsiyetlerine göre tükenme boyutunda anlamlı düzeyde farklılık göstermemektedir.

2) Öğrencilerin tükenmişlik düzeyi okuduğu bölüme göre farklılaşmakta mıdır?

Okudukları bölüme göre, ortaöğretim öğrencilerinin OÖTÖ'den aldıkları puanların farklılaşp farklılaşmadığını değerlendirmek üzere verilere tek yönlü varyans analizi (ANOVA) uygulanmış ve sonuçlar Tablo 2'de verilmiştir.

Tablo 2.

Ortaöğretim öğrencilerinin okuduğu bölüm değişkenine göre tek yönlü varyans analizi (anova) sonuçları

		Kareler Toplamı	Serbestlik Derecesi	Kareler Ortalaması	F	P
ÖİK	Gruplar arası	2,638	3	,879	2,18	,09
	Gruplar içi	65,169	162	,402		
	Total	67,807	165			
DÇT	Gruplar arası	,476	3	,159	,481	,69
	Gruplar içi	53,443	162	,330		
	Total	53,920	165			
AKT	Gruplar arası	,491	3	,164	,335	,80
	Gruplar içi	79,050	162	,488		
	Total	79,541	165			
ÖYT	Gruplar arası	,171	3	,057	,134	,94
	Gruplar içi	68,701	162	,424		
	Total	68,871	165			
ÖTBS	Gruplar arası	,617	3	,429	,479	,69
	Gruplar içi	69,541	162	,206		
	Total	70,158	165			
DEG	Gruplar arası	4,970	3	1,657	4,16	,00
	Gruplar içi	64,486	162	,398		(2-1)
	Total	69,456	165			
OY	Gruplar arası	6,190	3	2,063	4,96	,00
	Gruplar içi	67,273	162	,415		(3-1, 2)
	Total	73,463	165			(4-2)

Tablo 2 incelendiğinde ortaöğretim öğrencilerinin tükenmişlik düzeylerinin dinlenme ve eğlenme gereksinimi alt boyutunda okuduğu alana göre anlamlı düzeyde farklılaştığı görülmektedir ($P<,05$). Farklılığın hangi gruplar arasında olduğunu belirlemek için yapılan tukey testi sonucunda genel lise öğrencilerinin çocuk gelişimi bölümünde okuyan öğrencilere göre tükenmişlik düzeylerinin daha yüksek olduğu bulunmuştur.

Okulda yetersizlik alt boyutunda ortaöğretim öğrencilerinin öğrenim görmekte olduğu alana göre tükenmişlik düzeyleri arasında anlamlı bir fark bulunmuştur ($P<,05$). Aradaki farklılığın hangi gruplar arasında olduğunu belirlemek için yapılan tukey testi sonucunda genel lisede okuyan öğrencilerin elektrik bölümünde okuyan öğrencilerden daha fazla tükenmişlik yaşadıkları belirlenmiştir. Çocuk gelişiminde öğrenim görmekte olan öğrencilerin

tükenmişlik düzeyleri ise elektrik bölümünde ve bilgisayar bölümünde okuyan öğrencilerin tükenmişlik düzeylerinden daha fazladır.

Okula ilgi kaybı, ders çalışmaktan tükenme, aileden kaynaklı tükenme, ödev yapmaktan tükenme, öğretmen tutumları, dinlenme ve eğlenme gereksinimi alt boyutlarında anlamlı bir fark olmadığı görülmüştür.

3) Öğrencilerin tükenmişlik düzeyi barındığı yere göre farklılaşmakta mıdır?

Ortaöğretim öğrencilerinin kaldıkları kuruma göre tükenmişlik düzeylerinin farklılaşp farklılaşmadığını anlamak için verilere bağımsız gruplar için t-testi uygulanmış ve bulgular Tablo 3'te verilmiştir.

Tablo 3.

Ortaöğretim öğrencilerinin kaldıkları kuruma göre ortalama, standart sapma ve t testi sonuçları

	N	Mean	Std. Deviation	Sd	t	P
ÖİK	61	2,8142	,54356	164	-,81	0,41
Pansiyon						
Ev	105	2,8984	,69202			
DÇT	61	2,6858	,45856	164	1,91	,057
Pansiyon						
Ev	105	2,5111	,62115			
AKT	61	2,4787	,66058	164	0,70	,48
Pansiyon						
Ev	105	2,4000	,71468			
ÖYT	61	2,7607	,54750	164	2,36	,01*
Pansiyon						
Ev	105	2,5181	,68371			
ÖTBS	61	2,6270	,50749	164	1,37	,17
Pansiyon						
Ev	105	2,4833	,71996			
DEG	61	2,6721	,68090	164	-,312	,75
Pansiyon						
Ev	105	2,7048	,63244			
OY	61	2,1639	,54750	164	-3,28	,00*
Pansiyon						
Ev	105	2,5071	,69981			

Tablo 3 incelendiği zaman ortaöğretimdeki öğrencilerin kaldıkları yere göre tükenmişlik düzeyleri ödev yapmaktan tükenme alt boyutunda anlamlı derecede farklılaşmaktadır. Pansiyonda kalanların aritmetik ortalamasının (X=2,76), kendi evinde

kalanların aritmetik ortalamasının ($X=2,51$) olduğu ve kendi evinde kalan öğrencilerin okulun pansiyonunda kalan öğrencilere göre daha fazla tükenmişlik yaşadığı söylenebilir.

Okulda yetersizlik alt boyutunda öğrencilerin kaldığı yere göre tükenmişlik düzeylerinde anlamlı farklılık olduğu görülmüştür. Pansiyonda kalanların aritmetik ortalamasının ($X=2,16$), kendi evinde kalanların aritmetik ortalamasının ($X=2,50$) olduğu ve okulun pansiyonunda kalan öğrencilerin evinde kalan öğrencilere göre daha fazla tükenmişlik yaşadığı söylenebilir.

Okula ilgi kaybı, ders çalışmaktan tükenme, aileden kaynaklı tükenmişlik, öğretmen tutumlarından bunalma ve sıkılma, dinlenme ve eğlenme gereksinimi alt boyutlarında ortaöğretim öğrencilerinin tükenmişlik düzeyleri arasında anlamlı bir farklılaşma olmadığı görülmüştür.

4) Öğrencilerin tükenmişlik düzeyi ailenin aylık ekonomik gelirine göre farklılaşmakta mıdır?

Ortaöğretim öğrencilerinin ailelerinin aylık gelirlerine göre tükenmişlik düzeylerinin farklılaşp farklılaşmadığını anlamak için tek yönlü varyans analizi (ANOVA) uygulanmış ve sonuçlar Tablo 4'te verilmiştir.

Tablo 4.

Ortaöğretim öğrencilerinin ailesinin aylık gelirine göre anova testi sonuçları

ANOVA						
		Kareler toplamı	df	Kareler ortalaması	F	Sig.
OİK	Between Groups	,931	3	,310	,752	,523
	Within Groups	66,875	162	,413		
	Total	67,807	165			
DÇT	Between Groups	3,341	3	1,114	3,567	,015
	Within Groups	50,579	162	,312		(1-3)
	Total	53,920	165			
AKT	Between Groups	,564	3	,188	,385	,764
	Within Groups	78,978	162	,488		
	Total	79,541	165			
ÖYT	Between Groups	2,208	3	,736	1,789	,151
	Within Groups	66,663	162	,411		
	Total	68,871	165			
ÖTBS	Between Groups	1,235	3	,412	,967	,410
	Within Groups	68,924	162	,425		
	Total	70,158	165			
DEG	Between Groups	,125	3	,042	,097	,961
	Within Groups	69,331	162	,428		

	Total	69,456	165			
	Between Groups	,359	3	,120	,265	,850
OY	Within Groups	73,104	162	,451		
	Total	73,463	165			

Tablo 4 incelendiği zaman ortaöğretimdeki öğrencilerin ailesinin aylık gelirine göre tükenmişlik düzeyleri ders çalışmaktan tükenme alt boyutunda anlamlı derecede farklılaştığı görülmektedir. Farklılaşmanın hangi gruplar arasında olduğunu belirlemek amacıyla yapılan tukey testi sonucunda ailesinin aylık geliri 0-500 arası olan öğrenciler 1000-1500 olan öğrencilere göre, ders çalışmaktan dolayı daha fazla tükenmişlik yaşamaktadırlar.

Öğrencilerin tükenmişlik düzeylerinde okula ilgi kaybı, aileden kaynaklı tükenmişlik, öğretmen tutumlarından bunalma ve sıkılma, dinlenme ve eğlenme gereksinimi ,okulda yetersizlik alt boyutlarında anlamlı düzeyde farklılaşma olmadığı görülmüştür.

Tartışma

Ortaöğretim öğrencilerinin, cinsiyet, okuduğu bölüm türü, ailesinden ayrı olup olmaması ve ailelerinin aylık geliri değişkenlerine göre tükenmişlik düzeylerinin ele alındığı bu çalışmada, ortaöğretim öğrencileri için tükenmişlik ölçeğinin alt boyutlarının puanları arasında anlamlı düzeyde farklılaşmaların olduğu görülmüştür. Birinci alt problem olarak araştırmada incelenen değişken olan cinsiyete göre veriler değerlendirildiğinde, ders çalışmaktan tükenme ve ödev yapmaktan tükenme alt boyutlarında erkek öğrencilerin; okulda yetersizlik alt boyutunda kızların daha fazla tükenmişlik yaşadıkları görülmüştür. Ödevden dolayı tükenme alt boyutunda ulaşılan sonuçlar Seçer ve Gençdoğan (2012) bulgularını desteklemekte , ders çalışmaktan tükenme ve okulda yetersizlik alt boyutlarında ise desteklememektedir. Literatür incelendiğinde tükenmişlik araştırmalarda Maslach Tükenmişlik Envanteri-Öğrenci Formu kullanıldığından dolayı alt boyutlarla birlikte değerlendirme yapılmasının zorluğundan cinsiyete göre farklılığın olup olmamasına ilişkin değerlendirme yapmak yerinde olacaktır. Cinsiyete göre tükenmişlik düzeylerinin farklılaştığı sonucumuz Ören ve Türkoğlu (2006), Eker (2007), Kutsal (2009), Bilge ve Kutsal (2012), Gündüz,Çapri ve Gökçakan (2012), Çapulcuoğlu ve Gündüz (2013)'ün bulgularını desteklerken; Gündüz (2004), Tümkaya ve Çavuşoğlu (2010)'nun bulgularını desteklememektedir. Bu konuda yapılan araştırmalarda azda olsa cinsiyete göre farklılık olmadığına ilişkin bulgular bulunmaktadır. Ortaöğretim öğrencilerinin cinsiyete göre tükenme düzeylerindeki farklılığın ne kadar geçerli olduğunu anlamak ve daha doğru genellemelere ulaşmak adına daha büyük ve heterojen örneklem gruplarında çalışılması bu farklılığın yordanmasında kolaylık sağlayacaktır.

Öğrenim görülmekte olan alana göre öğrencilerin tükenmişlik düzeylerinde farklılaşmanın olduğu görülmüştür. Dinlenme ve eğlenme gereksinimi alt boyutunda genel lise öğrencilerinin çocuk gelişimi bölümünde okuyan öğrencilere göre tükenmişlik düzeyleri daha yüksektir. Okulda yetersizlik alt boyutunda çocuk gelişiminde öğrenim görmekte olan öğrencilerin tükenmişlik düzeyleri ise elektrik bölümünde ve bilgisayar bölümünde okuyan öğrencilerin tükenmişlik düzeylerinden daha fazladır. Bu bulgular Çapulcuoğlu ve Gündüz (2013), Seçer ve Gençdoğan (2012)'ın bulgularıyla aynıdır. Sonuçların öğrencilerin seçmiş olduğu alan neticesinde üstlenmesi ve yerine getirmesi gereken sorumlulukların artmasıyla ilişkili olabileceği düşünülebilir. Genel lisede öğrenim gören öğrencilerin tükenmişlik düzeylerinin yüksek çıkması çocuk gelişimi, elektrik ve bilgisayar bölümünü seçen öğrencilerin aynı zamanda ileride yapmak istediği işe yönelik tercihlerini ortaya koyması olabilir. Bu bağlamda düşündüğümüz zaman genel lise öğrencilerinin geleceğe yönelik kendileriyle ilgi plan yapamamış olmaları, yapsalar bile sınavda başarılı olunup olunamayacağı düşüncesi gibi etkenler sonucunda tükenmişliklerinin yükseldiği söylenebilir.

Ortaöğretim öğrencilerinin okulun pansiyonunda kalmaları veya ailesiyle birlikte kendi evinde kalmasının tükenmişlik düzeyleri arasında anlamlı bir fark olduğu görülmüştür. Ödev yapmaktan tükenme alt boyutunda kendi evinde kalan öğrencilerin okulun pansiyonunda kalan öğrencilere göre daha fazla tükenmişlik yaşadığı görülmüştür. Evde kalan öğrencilerin ailelerinin başarı beklentisi ve öğrenciler üzerindeki psikolojik baskısının etkisi olduğu söylenebilir. Bu beklentilerin sonucunda öğrenci göze girebilmek için ödevlerini yapma hususunda daha fazla zorunluluk hissedeceği aşıkardır. Okulda yetersizlik alt boyutunda okulun pansiyonunda kalan öğrencilerin evinde kalan öğrencilere göre daha fazla tükenmişlik yaşadığı görülmüştür. Tümkaya ve Çavuşoğlu'nun (2010) sınıf öğretmenliği okuyan son sınıftaki öğretmen adayları üzerinde yaptığı tükenmişlik araştırmasında barındığı yere göre farklılık bulunmamıştır. Literatür incelendiğinde tükenmişlikle ilgili yapılan araştırmalarda ortaöğretim kademesindeki öğrencilerin barındığı yer bakımından değerlendirilmesinin yapılmadığı görülmüştür. Bu değişkene yönelik araştırmaların artması daha objektif bilgilere ulaşılmasında kolaylık sağlayacaktır.

Ailelerinin aylık gelirine göre öğrencilerin yaşamış olduğu tükenmişlik düzeylerinde farklılıklar olduğu tespit edilmiştir. Bu farklılık sadece ders çalışmaktan tükenme alt boyutunda ailesinin aylık geliri 0-500 arası olan öğrencilerin 1000-1500 olan öğrencilere göre daha fazla tükenmişlik yaşamakta olduğu şeklindedir. Bu farklılığın ekonomik gelirin az olmasına paralel olarak öğrencinin ihtiyaçlarının karşılanamaması, özgüven eksikliği ve geleceğe yönelik olumsuz düşüncelerinden kaynaklanabileceği düşünülmektedir.

Öneriler

Yapılan araştırma sadece Yeşilova Çok Programlı Anadolu Lisesi ile sınırlı olmakla birlikte bundan sonra yapılacak araştırmalarda farklı lise türleri dahil edilebilir.

Yapılan araştırma sonucunda cinsiyet açısından kızların aleyhine bir durum saptanmış ancak ilgili literatürde incelendiği zaman destekleyen ve desteklemeyen bulgular olduğu görülmüştür. Bu nedenle daha büyük ölçekli ve heterojen gruplarla araştırmalar yapılması önerilebilir.

Öğrenci tükenmişliği, anne-baba birlikteliği, başarı algısı, öğrenci hedefleri, özgüven vb kişisel ve sosyal değişkenlere göre incelenebilir.

Çok programlı liseler gibi puan türünün az olduğu liselerde öğrencilerin çoğunun hayat koşullarında da normal sayılamayacak bu evredeki ergenleri olumsuz etkileyecek durumların olabileceği düşünülerek hem ailelere hem öğrencilere önleyici rehberlik yapılabilir.

Öğrencilere hayatta karşılaşacak oldukları stres faktörüyle olumlu bir şekilde baş edebilmeleri için eğitim verilebilir.

Öğrencilerin ortaöğretimde yaşamış oldukları psikolojik krizlerden kurtulmak adına anlık karar vermelerine neden olacak faktörler incelenip bu konuda çalışmalar yapılabilir.

Kaynakça

- Akman, B., Taşkın, N., Özden, Z. ve Çortu, F. (2010). Okul öncesi öğretmenlerinde tükenmişlik üzerine bir çalışma. *İlköğretim Online*, 9 (2), 807-815.
- Aypay, Y. ve Eryılmaz, A. (2011). Lise öğrencilerinin derse katılmaya motive olmaları ile okul tükenmişliği arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*. 21, 26-44.
- Aypay, A. (2012). Ortaöğretim öğrencileri için okul tükenmişlik ölçeği. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 12 (2), 773-787.
- Aypay, A.,Sever,M. (2015).School as if a workplace: Exploring burnout among high school students / Bir iş yeri gibi okul: Lise öğrencileri arasında tükenmişliğin keşfi. *Journal of Theory and Practice in Education (Eğitimde Kuram ve Uygulama)*. Çanakkale. 11(2), 460-472.
- Çapri, B. (2006). Tükenmişlik ölçeğinin türkçe uyarlaması: geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2 (1), 62-77.
- Çapulcuoğlu, U. ve Gündüz, B. (2013). Lise öğrencilerinde tükenmişliğin cinsiyet, sınıf düzeyi, okul türü ve algılanan akademik başarı değişkenlerine göre incelenmesi. *Trakya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 3(1), 12-24

- Çapulcuoğlu, U. (2012). Öğrenci tükenmişliğini yordamada stresle başa çıkma, sınav kaygısı, akademik yetkinlik ve anne-baba tutumları değişkenlerinin incelenmesi. *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. Mersin Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Çavuş, M.F., Gök, T. ve Kurtay, F. (2007). Tükenmişlik: Meslek yüksekokulu akademik personeli üzerine bir araştırma. Çukurova Üniversitesi. *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 16(2), 97-108.
- Eker, G. (2007). Endüstri meslek lisesi öğrencilerinin tükenmişlik düzeyi. *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, Marmara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.
- Gotwals, J. K.(2011).Perfectionism and Burnout within Intercollegiate Sport: A Person-Oriented Approach. *Sport Psychologist* , 25(4), 489-510.
- Gündüz, B. (2004). Öğretmenlerde tükenmişliğin akılcı olmayan inançlar ve mesleki bazı değişkenlere göre yordanması. *Yayınlanmamış Doktora Tezi*. Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Gündüz, B., Çapri, B. ve Gökçakan, Z. (2012). Üniversite öğrencilerinin tükenmişlik düzeylerinin incelenmesi. *Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*. 19, 38-55.
- Kutsal, D. (2009). Lise öğrencilerinin tükenmişliklerinin incelenmesi. *Yayınlanmamış yüksek lisans tezi*. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Kutsal, D. ve Bilge, F. (2012). Lise öğrencilerinin tükenmişlik ve sosyal destek düzeyleri. *Eğitim ve Bilim*, 37 (164), 283-297.
- Ören, N. ve Türkoğlu, H. (2006). Öğretmen adaylarında tükenmişlik. *Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 16.
- Salmela-Aro, K., Parker, P.D.(2011). Developmental Processes in School Burnout: A comparison of Majör Developmental Models. *Learning and Individual Differences*. 21:244- 248
- Seçer, G. ve Gençdoğan, B. (2012). Ortaöğretim öğrencilerinde okul tükenmişliğinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. *Turkish Journal of Education*, 1 (2).
- Üngüren, E., Doğan, H., Özmenç, M. ve Tekin, Ö.A. (2010). Otel çalışanlarının tükenmişlik ve iş tatmin düzeyleri ilişkisi. *Journal of Yasar University*, 17 (5). 2922-2937.
- Tümkaya, S. ve Çavuşoğlu, İ. (2010). Sınıf öğretmenliği son sınıf öğretmen adaylarının tükenmişlik düzeylerinin incelenmesi. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 19 (2), 468- 481.
- YÖK. (2007). Türkiye'nin yükseköğretim stratejisi. Ankara: YÖK.

Extended Abstract

Introduction

Through their educational life students face with constant stress factors until they have a profession they can reach or want and this leads them to be in a risk group of feeling burnout. Factors such as busy school life, exam anxiety, examination system, academic success, level of anxiety towards the future, adverse experiences with family increase the risks of students' feeling burnout.

The definition of burnout which is first suggested by Freudenberger has been followed by definitions made by Maslach and Jackson later. According to Freudenberger, burnout is the loss of energy and power resulting from failure, wearing out and overload or a condition of diminished inner resources and energy resulting from unfulfilled wishes. According to Pines and Aronson (1998) burnout is a loss of enthusiasm, energy, idealism, perspective and purpose and a physical, emotional and mental condition of exhaustion which leads to constant stress, hopelessness, despair and feeling of being trapped.

School burnout, on the other hand, is students feeling incompetent as a result of having irrational thoughts of not achieving their goals. Burnout arises from the lack of the concepts necessary for success or from the difference between the self perception of success of the students and that of their families and acquaintances. Therefore, they get stressed as a result of the physical, mental and emotional pressures that are happening in their lives and if it cannot be dealt with burnout will occur. When students think that they cannot overcome the expectations and the excess demands or they will not succeed, they become apathetic to school and their personal success decreases. The reason for this is that students need to feel that the work they have done for success is perceptibly useful and they need to strengthen their belief in success with the admiration they get from others.

Method

The Study Group of the Research

The research was conducted on a total of 184 students; 86 girls and 80 boys who continue to 9th, 10th, 11th and 12th grades in Multi Program High School which is linked to Ministry of National Education in Burdur, Yeşilova District. Answer sheets of 18 students were discarded as they marked wrong. Among the participants of the study, 83 were people were in high school, 28 people were in department of child development, and education 19 people were in electrical and electronics engineering department and 36 people were in computer engineering department.

Data Collection Tools

For data collection a personal information form developed by the researcher and school burnout scale for secondary education students developed by Aypay (2012) are used. The scale consists of 34 articles and is answered via quaternary grading (1=Strongly Agree 2=Agree 3=Disagree 4=Strongly Disagree). The highest score to get from the scale is 136 and the lowest is 34. The scale has seven sub dimensions. The construct validity of the scale has been examined with AFA and a seven dimension structure which explains 61% variant has been acquired. This acquired structure has been tested by confirmatory factor analysis and it has been found that seven factor structure is confirmed and compatible. According to the results of the conducted analysis, Cronbach's Alpha reliability coefficient for the whole scale is .91. Internal consistency coefficients for the sub factors of the scale are between .70 and .86.

Data Analysis

The applications of the scales used in the study were carried out in the first semester of 2014-15 school year. Data collection process of the research was carried out in classroom environment. Collected data were transferred into computer and they were analyzed by SPSS 12 program. In the analyses t test and one way analysis of variant techniques were used. Level of significance in interpreting the results was determined as .05.

Findings

Findings acquired from the analysis of the data acquired from the research have been explained below respectively with regard to the research questions.

It has been determined that there is a significance differentiation in the sub dimension of burnout from studying with regard to the gender of secondary education students ($t= 2, 30$, $P=, 02$). According to the findings, it can be said that in the burnout from studying dimension arithmetic means of the girls ($X=2, 67$) are higher than arithmetic means of the boys ($X=2, 47$) and that the boys feel more burnout than girls.

There has been no significant differentiation in the sub dimensions of loss of interest in school ($P=, 91$), burnout originating from the family ($P=, 22$), teachers' attitude ($P=, 22$), the need for relaxation and having fun ($P=, 98$) according to gender.

It has been seen that there is significant differentiation in the need for relaxation and having fun sub dimension of secondary education students' level of burnout according to the field they are studying in ($P<,05$). As a result of Tukey test conducted to determine between which groups the differentiation occurs it has been found out that general high school students' burnout level is higher than that of students who study child development.

Burnout levels of secondary school students according to the place they live in significantly differ in burnout from doing homework sub dimension. It can be said that those who stay in a dormitory have an arithmetic mean of ($X=2,76$), those who stay in their own home have an arithmetic mean of ($X=2,51$) and students who live in their own home feels more burnout than the students who stay in the school's dormitory.

Burnout levels of secondary school students according to the financial income of their parents significantly differ in burnout from studying sub dimension. As a result of Tukey test conducted to determine between which groups the differentiation occurs it has been found out that the students whose parents have a monthly income of 0-500 feel more burnout than those with 1000-1500.

There hasn't been found significant differentiation in the burnout levels of students in sub dimensions such as loss of interest in school, burnout originating from family, suffocation and getting bored due to the teachers' attitudes, the need for relaxation and having fun and insufficiency at school.

Discussions and Suggestions

In this study, conducted on the burnout levels of secondary school students according to variables such as their genders, the field they study in, whether they are separated from their parents and the financial income of their parents, it has been found out that there is significant differentiation in the sub dimensions of Burnout Scale for Secondary Education Students. When the data according to gender analyzed in the study as the first sub problem is evaluated, it has been seen that male students feel more burnout in sub dimensions of burnout from studying and burnout from doing homework while female students feel more burnout in the sub dimension of insufficiency at school.

It has been found out that there is differentiation in the burnout levels of the students according to the field they study in. In the sub dimension of the need for relaxation and having fun, the burnout levels of students who study in general high school are higher than those of who study in the department of child development. In the sub dimension of insufficiency at school, the burnout levels of the students who study in the department of child development are higher than those of who study in electrical and computer engineering departments.

As a result of the research conducted there has been determined a condition against the female students but both supporting and not supporting findings have been found in the related literature. Thus it can be suggested to conduct researches with a bigger scales and with heterogeneous groups.

Burnout of a student can be examined according to personal and social variables such as family togetherness, perception of success, student goals, and self-confidence In high schools like multi program high schools where there are few credit types by acknowledging that there might be conditions that can badly affect the adolescents who are in a stage abnormal even for their life, preventive guidance can be presented to both parents and students. Students can be trained to deal positively with the stress factor they will encounter in life.